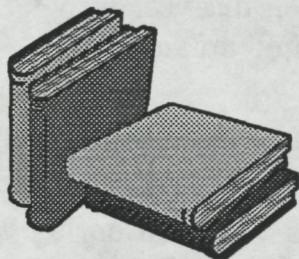

De Oostends(ch)e stadsbieb (3)

Dirk Beirens

In deel 5 van zijn mémoires, getiteld 'Verbannen in het vaderland' vertelt Karel Jonckheere (1906-1993) over het belang van de Oostendse stedelijke bibliotheek en zijn toenmalige bibliothecaris Carlo Loontiens:

(na het bombardement en de brand van 27/28 mei 1940)

"Ik durf me bijna niet omkeren om naar de ongelooflijke leegte te staren, waar eens de Oostenrijkse Hoge Wacht verrees, uit 1767, sinds 1861 de onvervangbare eclecticische bibliotheek met archief van deze oude beruchte zee-stad. Met Carlo Loontiens, de bijziende, steeds in het zwart gedoste bibliothecaris, heb ik in zijn zolderkamerachtig bureau mijn eerste boekje helpen maken, 'Tone de stierman', over de opstand van de vissers in de 15de eeuw.

Deze bibliotheek werd de tweede moeder van mijn hart, de vader van mijn gewarig hoofd. In de leeszaal met de lange groene tafel op de eerste verdieping mocht ik de hand drukken van Albert Einstein, die met zijn portrettist uit Roeselare, Alfons Blomme, wat babbelen kwam, hij woonde toen in De Haan (zie bijdrage: inschrijverslijst Ensormonument in het gidsenblad 1999-4).

Ik heb er Ensor zelfs horen schelden op Loontiens, omdat deze de Schepen van Kunst en Onderwijs, dokter Verhaeghe, niet vlug genoeg wist te overtuigen de voorkeur te geven aan een duurder gekleurde ets dan aan een gewone. Bij het weggaan hoorde ik Ensor iets mummelen van 'bout de chandelle mal allumé' en 'aussi petit d'esprit que de taille'.

Een gesprek met Carlo Loontiens: Oostende een stad zonder archieven

Bron: Het Visserijblad, jg. 8, zat. 27.07.1940, blz. 2

Nvdr

Dit artikel is (bijna) zeker door KJ geschreven maar werd niet opgenomen in zijn bibliografie: uit schrik als sympathisant van een (latere) collaboratieverdachte te worden beschouwd?

Carlo Loontiens zou tijdens WO II uiting gegeven hebben van VNV-sympathieën. Daarvoor werd hij na de bevrijding in Brugge opgesloten en begon het stadsbestuur een afzettingsperiode die definitief beslecht werd in zijn nadeel in 1959.

Omer Vilain heeft in De Zeewacht van januari-februari 1997 in vier vervolgbijdragen een verhelderend relaas gegeven van 'Het drama van Carlo Loontiens', waarnaar ik verwijs voor wie er meer over lezen wil.

Het is bijna ongelooflijk en toch is het waar. Onze stad heeft geen groote bibliotheek meer; duizenden documenten en archieven, schilderijen ter waarde van miljoenen zijn in asch verpulverd.

En om zich hierover volledig en juist reken-schap te kunnen geven, wie konden wij daarover beter ondervragen, dan den ijverigen bibliothecaris Carlo Loontiens, die ons met zijn gewone bereidwilligheid ontvangt, zij het dan ook niet in zijn klein bureautje op de Groote Markt, maar wel in zijn privé-huis aan de E. Beernaertstraat. Veel moesten wij den schrijver van "Duin- en Strandverdediging" niet vragen, daarvoor is hij een te boeiend en aangenaam verteller.

Op onze eerste vraag, *hoe eigenlijk de brand geschiedde*, vertelde Loontiens ons:

-Het was op maandag 27 mei 1940, om 8.15 uur, dat een zware bom viel, juist voor de ingang van de bibliotheek en die het heele trappotaal vernietigde, vensters en deuren losrukte en alzo den toegang tot de bibliotheek langs de trap afsloot. Ik heb

alle moeite gedaan om nog boven te geraken, maar het was tevergeefs. En zeggen dat men in dit gebouw de archieven en documenten had willen onderbrengen. Inderdaad het was een gebouw met muren van 2,50m dikte, met bomvrije kelders, in elk geval voor den tijd toen het gebouwd werd, nl. 1767, om er de Hoofdwacht (Hooge wacht zoals de volksmond het gedoopt had) in te richten. De bibliotheek die alhier opgericht werd, dagteekent uit 1861 en bevond zich op het stadhuis, vanwaar het eerst een dertigtal jaar later ondergebracht werd in de Hoofdwacht. De oudste documenten die ik er bewaarde, dagteekenen uit 1605, na het beleg van Oostend door de Spanjaarden, die hierbij alle documenten voor 1601 vernietigd hebben.

Benevens dien voltrefter, vielen er brandbommen even voor den middag in de Studiac en op het huis van de Wwe Serruys, in de Louisastraat, dat onmiddellijk vuur vatte.

De wind kwam uit het noorden en kon dus mijn bibliotheek bedreigen. Ik verhoopte nochtans dat de brand zou kunnen gedoofd worden, maar ... 's namiddags rond 4 uur, stond ik daar opnieuw met den ing. Vande Winckel op de Groote Markt. De heer ingenieur deelde mij mede dat er niet veel aan te doen zou zijn, of ook de bibliotheek zou afbranden, gezien de pompiers overlast waren, daar vele van de mannen gevlucht waren. Er was geen water. Kortom alles werkte tegen. Moest ik een ladder gehad hebben, misschien had ik talrijke kostbare boeken uit het venster kunnen werpen en hadden de pompiers door het afkappen van de goot, de voortzetting van den brand beter kunnen tegenwerken.

Zoo brandde een bibliotheek van 30.000 boeken uit, met waardevolle archieven. Daaronder bevinden zich eenige serie boeken die betrekking hebben op en over Oostende, de voltallige collectie van de "Moniteurs" met bijlagen, de locale bladen als de "Feuille d'Ostende" vanaf 1818, dat bestaan heeft tot 1898; verder de "Echo d'Ostende" (1865), "Le Carillon" (1890),

enz. Ik had alle artikels van die bladen op een fichenstelsel samengevat tot de jaren 1930. Verder een geschiedenis van Oostende, dag per dag door de eeuwen heen geklasseerd, een volledige beschrijving met duizenden foto's over de kunstwerken van de stad en omliggende. Maar ik ben gelukkig u te kunnen meedelen dat veel in het dubbel bestond en in het museum Fort Napoleon ondergebracht.

En in het stadhuis werd er daar nog veel gered?

Ik moet u zeggen, reeds voor den oorlog was de commissie voor de beveiliging van de kunstwerken reeds dikwijls bijeengekomen om te beslissen hoe men best deze schilderijen zou beschutten. Het algemeen besluit was, deze onder te brengen in de "bomvrije" kelders van mijn bibliotheek. Maar men stond hier voor de onmogelijkheid de grote doeken als deze van Verwee, Van Oost, Bovie e.a. hier te kunnen opbergen zonder ze op te rollen. En dit laatste werd afgeraden en onmogelijk geacht daar het geschikte personeel hiervoor niet voor handen was. Had men het, niettegenstaande alles toch gedaan, hun lot zou toch hetzelfde geweest zijn.

Uiten, vooral voor diegenen die meegeholpen hebben om te redden uit het stadhuis wat er nog te redden was, in al dien rook, vuur, warmte en in de volledige duisternis daar de elektriciteit afgesneden was. Onder de geredde stukken bevinden zich een Adriaensen, een Van Beiren, een beeld in graniet van Piette. Jammer, het is niet veel.

Werd het fort Napoleon wel degelijk geplunderd?

Ja, zeker. Alle ruiten en vensters waren reeds stuk van de eerste bommen die op het strand gevallen zijn, den woensdagavond. Het museum kreeg alzoo en zeer verwoest uitzicht, en toen de laatste dagen voor de capitulatie, Fransche troepen erin gekazerneerd werden, hebben deze zich schuldig gemaakt aan allerlei uitspattingen: zoo werd er bv. gegeten uit de porseleinen teljoren die in de prachtige glazen kasten stonden, enz. Veel werd ook vernietigd en stuk-

geslagen. Voeg daar nu bij dat de huisbe-
waarder het museum verlaten had, zoo
kunt u zich gemakkelijk inbeelden, dat
allerlei dieven er zeer vrij spel hadden.
Ziende, dat er hiertegen niets te doen was,
heb ik dan maar onmiddellijk beslist alles
wat eenige waarde had en dat nog over-
bleef, in de kelders van het Gerechtshof te
bergen. Zoo zijn zeer kostbare zilveren
munten verdwenen, alsmede de sabel van
burgemeester Van Iseghem en schepen
Verhaeghe, en dergelijke.

Ook de arend zittend op een wereldbol op
het koertje, dat, nochtans niet veel beteke-
nis had, werd moedwillig stukgeslagen,
zoals de meeste uitstalkasten.

*Wat denkt u meneer Loontiens voor de toe-
komst?*

Naar mijn mening zal het nog lang duren,
alvorens het fort Napoleon als museum zal
heringericht worden. Men moet ook reke-
ning houden dat vele documenten die ik in
het dubbel had en die het museum versier-
den, thans in de bibliotheek of het stadsar-
chief zullen moeten ondergebracht worden.

Dan is er nog de volgende factor. Daar de
verwoestingen te hevig zijn geweest voor
zoo'n korten duur, dat de herstelling ervan
zeer lang duren zal en dit ten nadeele van
het cultureele leven.

Wat mijn bibliotheek betreft, ik zou graag
hebben dat men deze niet meer op dezelfde
plaats heropricht, uit mening dat zij er zich
zeer slecht bevond. Men kon er niet lezen,
omdat er te veel gerucht was door zomer-
concerten, carillonspel, de marktdagen enz.

Ook leed de Wapenplaats eronder wegens
het feit dat de bibliotheek daar een zeer
donkere hoek vormt, en een plein moet ver-
lichte gevels hebben... Daar men binnen-
kort het doek van Bastin uit het
Ijzerpanorama (nvdr op de plaats van het
huidige stadhuis – zie ook opschrift 'Site du
panorama' op de gevel van de handelszaak
aan de Alfons Pieterslaan tegenover ingang
stadhuis) zal komen halen en de conciërge
ook reeds verhuisd is, zou ik daar graag
mijn tenten opslaan, en een circulaire bibli-
otheek oprichten in navolging van zekere
buitenlandse instellingen. Hierdoor is het

gebruik van ladders uitgeschakeld. Daar ik
thans niet over het nodige aantal boeken
meer beschik, zou men de bovenste gaande-
rijen kunnen voorbehouden voor tentoon-
stellingen van schilderijen over Oostende en
andere documenten.

In elk geval houdt Schepen Devriendt zich
flink met deze zaak bezig en het zal niet
lang meer duren voor wij hebben een defini-
tieve plaats. Voorloopig zal de kostschool
van het Atheneum daarvoor gebruikt wor-
den.

*Hoeveel boeken hebt u thans nog kunnen
verzamelen?*

Ik moet hier eerst en vooral de heer Legier
noemen, leeraar aan ons Atheneum, die
spontaan zijn medewerking verleende tot
het inzamelen van boeken en op dit oog-
blik een 700-tal heeft vergaard. Ik heb er
een 500 rondgehaald. Hiermee kunnen we
reeds beginnen maar de bibliothecaris van
de Visserijbibliotheek, de heer Decerf, heeft
zich bij mij aangemeld en verklaard, dat hij
bereid was de 3.000 boeken ter mijner
beschikking te stellen van de Visserijbibli-
otheek en deze als een onderdeel van de
Stadsboekerij te beschouwen. Of ik hiermee
ingenomen ben, hoeft ik niet te zeggen. Ik
verhoop dan ook dat met deze prachtige
samenwerking die alle standen der stad
vereenigt, leerzame lectuur aan de Oost-
endse bevolking kan gegeven worden, te
meer daar mij steun werd toegezegd vanwe-
ge Staat en Provincie.

En hierop hebben wij den sympathieken
bibliothecaris verlaten, met wie we ruim
anderhalf uur gezellig zaten te praten, her-
inneringen ophalend en eens te meer getui-
gen van de liefde voor de stad en de kunst-
schatten eraan verbonden.

Carlo Loontiens is een goed mens, een hel-
per, een strijder voor de geestelijke ontwik-
keling van het volk.

Vriend Loontiens, moget gij beleven dat uw
bibliotheek nog grooter en interessanter
worde dan ooit te voren, geborgen in een
modelbibliotheek samen met een fort
Napoleon waar iederen dag honderden
bezoekers zouden naar stromen, dat is onze
innigste wens.